

Jegyzetek művészettörténethez IV.

10. osztály

A 19. század második felének művészete

A realizmus

A klasszicista és romantikus irányzatokkal szemben megerősödnek a realista törekvések

- a művészek a valóság ábrázolását tűzték ki célul:
- a látható valóság objektív utánzása
- a mindennapi élet szépítés nélküli bemutatása.

A stílus fő képviselői Gustave Courbert, Honoré Daumier, Jean-Francois Millet.

Gustave Courbert (1817-1877): A festő műterme (1855)

Honoré Daumier (1808-1879): Rue Transnonain (1834)

Daumier kedvelt műfaja a karikatúra volt. A párizsi lapokban (Caricature, Charivari) megjelenő karikatúráiban nevetségessé tette a francia arisztokráciát. Híres sorozataiban (Házastársi szokások, Jó polgárok) kigúnyolja a polgárok álszent életét. A Rue Transnonain című *litográfiája* döbbenetes helyszíni tudósítás egy 1834-es vérengzésről.

A litográfia (kőnyomat)

Síknyomat. Először a simára csiszolt kőre egy zsíros anyaggal (krétával) rajzolnak. A felületet egy savas kezelésnek vetik alá, aminek köszönhetően a nyomdafesték csak a krétarajz helyén tapad meg, innen kerül át a nyomtatás során a lenyomatra.

A barbizoni iskola

A Párizs melletti Barbizonban (a Fontainebleau-i erdő közelében) letelepedett néhány realista szemléletű festő, akik tájképeket festettek:

- Theodore Rousseau,
- Diaz de la Pena,
- Charles-Francois Daubigny,
- Jules Dupré,
- Constant Troyon,
- Jean-Francois Millet.

Nem telepedtek le, de gyakran megfordultak Barbizonban:

- Camille Corot,
- Honoré Daumier,
- Gustave Courbert.

A magyar festők közül rövid ideig itt laktak és alkottak:

- Munkácsy Mihály és
- Paál László.

A barbizoni festők kedvelt műfaja a tájkép:

- a vázlatot a szabadban készítették
- a festményt a műteremben festették meg
- Daubigny a helyszínen fejezte be a képet
- a reflexszínek még nem jelentek meg a festményeken

Jeain-Francois Millet (1814-1875): Kalászszedők (1857), olajfestmény
Constant Troyon (1810-1865): Vadász kutyákkal (1854), olajfestmény
Camille Corot (1796-1875): Mortefontaine-i emlék (1864), olajfestmény

Paál László (1846-1879): Út a fontainbleau-i erdőben (1976), olajfestmény

Magyar népi életképek

Munkácsy Mihály (1844-1900)

Munkácsy a magyar realista festészet legnagyobb alakja:

- hatással volt rá Courbert realizmusa és a barbizoni iskola tájképfestészete
- kedvelt műfaja a sokalakos életkép
- kezdetben a szegény nép életéből vett jeleket festett
(Siralomház 1870, Tépéscsinálók 1871, Rőzsehordó 1873, Köpülő asszony 1873)
- a Siralomház című festménye elnyerte a Párizsi Szalon aranyéremét (26 éves)
- drámai hatást ért el a sötét háttérből kiemelkedő világos formákkal
- Párizsban a nagypolgári életet ábrázoló szalonképeket festett
- nagyméretű vallásos képeket festett (Ecce Homo, Kálvária, Krisztus Pilátus előtt)
- mindvégig megmaradt a realista stílusnál, de támogatta a Párizsban tanuló fiatal festőket

Munkácsy Mihály: Honfoglalás (1891-1893), olajfestmény, Magyar Országház Elnöki Tanácssterme

Hollós Simon (1857-1918)

A Hollós-kör

- Münchenben akadémista festészetet tanul (Tengerihántás, 1885)
- 1886 Münchenben szabadiskolát nyit, cél az akadémia merev szemléletével szemben
- a természet megfigyelését és a valóság hű ábrázolást tűzték ki célul
- sok magyar festő is tagja ennek a körnek (Réti István, Thorma János)
- 1896-ban Nagybányán töltik a nyári tábor (a Nagybányai iskolát innen számítjuk)

Hollós Simon: Rákóczi induló (1899), olajfestmény

A nagybányai iskola

- alapítói Hollós Simon, Ferenczy Károly, Réti István, Thorma János, Iványi Grünwald Béla
- a természetben festettek (plein air)
- festményeiken megjelenik a fény a színekre gyakorolt hatása
- első kiállításukat 1897-ben rendezték a Műcsarnokban
- festészetükre hatással volt az impresszionista festészet
- a két világháború között a posztnagybányai festészetet Gresham-kör tagja fejlesztik tovább

A 19. század magyar szobrászata

A század első felében a klasszicista építészet nem igényelt szobrokat

- a főúri és egyházi épületeknél külföldi mestereket alkalmaztak
- a nagyméretű szobrok kimerültek a síremlékszobrokban
- Ferenczy István egy önálló magyar szobrászat megvalósításán fáradozott (Pásztorlányka, 1820-22)
- a század második felében Izsó Miklós hasonló célokat tűzött ki (Táncoló paraszt, 1870)

- a köztéri szobrászat óriási fejlődésnek indul (csúcsát a millenniumi építkezések idején érte el)

Fadrusz János (1858-1903): Mátyás király szobra (1895-1902), Kolozsvár

Zala György (1858-1937): Millenniumi- emlékmű (1894)

Stróbl Alajos (1856-1926): Deák-szobor (1887), Arany János (1895), Mátyás-kútja (1902)

Plein air

A francia akadémizmus és a Szalon

- a 19. században a hivatalos francia kiállítási hely az évenként megrendezett Szalon volt
- a zsűri tagjai a francia festőiskola, az Akadémia tanárai voltak
- a század második felében már több ezer festményt voltak kénytelenek visszautasítani
- 1863, III. Napóleon intézkedésére a visszautasított képeket is kiállították (Salon des Refusées)

A plein air

- a 19. század közepétől divatba jött a szabadban való festés (plein air)
- a plein air festőkre hatással voltak:
 - az angol romantikus festők (John Constable és William Turner) és a barbizoni festők
- az új festői megoldásokat csak a Visszautasítottak Szalonjában tekinthette meg a közönség
- nagyon sokszor megbotránkoztak a kritikusok és a nézők

Éduard Manet (1832-1883): Reggeli a szabadban (1863)

- a színeket nyersnek, harsogónak találták
- a gyors ecsetkezelés miatt pedig befejezetlennek
- a szereplők ismert (kortárs) szereplők, ezért botrányos az akt közöttük
- Manet 1865-ben az ismert kurtizánt, Olympiát ábrázoló festménye is hasonló botrányt kavart

Az impresszionizmus

- a Visszautasítottak Szalonjában egy új szemléletű festészet alakult ki
- 1874-ben rendezték meg az impresszionisták első közös kiállítását a fotós Nadar műtermében:
 - Claude Monet (1840-1926)
 - Camille Pissaro (1830-1903)
 - Pierre-Auguste Renoir (1841-1919)
 - Alfred Sisley (1839-1899)
 - Edgar Degas (1834-1917)
 - Paul Cézanne (1839-1906)
 - Berthe Morisot (1841-1895)

Az impresszionista festészet jellemzői:

- a festmények a szabadban készülnek és a pillanatnyi benyomást (impresszó) ragadják meg
- gyors ecsetkezelés, részletek nélküli kidolgozás, tiszta színek használata
- dekomponált kompozíció
- légkör és a visszatükröződő fények hatásának megjelenése a reflexszínek alkalmazásával
- fénytől ragyogó képek
- színes árnyékok és a szimultán kontraszt alkalmazása
- képsorozatok

Claude Monet: Impresszió, a felkelő nap (1872), olajfestmény

Roueni katedrális (1894), olajfestmény, A londoni Parlament épülete (1904), olajfestmény

A posztimpresszionizmus

Az impresszionizmust követő stílusok összefoglaló neve:

- nem elégedtek meg a pillanatnyi hangulat rögzítésével
- formákban rejlő állandóságot
- érzelmek kifejezésének módját keresték
- forma és színek kompozíció jelentőségét hangsúlyozták

A divizionizmus (Piontilizmus)

A festői eljárás lényege, hogy a kép tiszta színekből áll

- alapszínek, fehér, fekete
- bizonyos távolságból nézve a kívánt színt látjuk (optikai színkeverés)
- előszeretettel alkalmazták a szimultán és a komplementer színek kontrasztot

Georges Seurat (1859-1891): Vasárnap délután a Grande Jatte szigetén (1886)

Paul Cezanné (1839-1906)

- 1874-ben részt vett az impresszionisták első kiállításán
- a pillanatnyi benyomás helyett formák állandóságának a bemutatására helyezte a hangsúlyt
- képein szigorú kompozíciós rend uralkodik
- "a természet minden formája a gömb, a kúp és a henger formájára egyszerűsíthető le"
- hatással volt a 20. század kubista festőire

Paul Cézanne: Őszibarackok és körték (1888-1890), olajfestmény

Vincent van Gogh (1853-1890)

- festményeinek színvilága, ecsetkezelése a művész lelki világát tükrözi
- nemcsak a látványt rögzítette, hanem az érzelmek szimbolikus hordozói
- hatással volt a 20. századi expresszionistákra

Vincent van Gogh: Önarckép (1889), olajfestmény

Vincent van Gogh: Arles-i kávéház este (1888), olajfestmény

Paul Gauguin (1848-1903)

- 1891-ben a csendes-óceániai Tahitire költözött
- nem törődött naturalista természetűségre, dekorativitás jellemzi
- azt vallotta nem azt olyannak kell ábrázolni a természetet, amilyennek látjuk, hanem amilyennek érezzük
- a színeket a festő akarata határozza meg (narancssárga kutya, rózsaszín homok, zöld ló)
- élénk, dekoratív színekkel festett, árnyékok nélküli, erősen kontúrozott formákat használt
- szintetikus festés (vagy cloisonnizmus): élénk, tiszta foltokat erős kontúrok fogják körbe
- hatással volt a fauve-ok, a szimbolizmus és az expresszionizmus festészetére

Paul Gauguin: Önarckép (1888), olajfestmény

Paul Gauguin: Gyümölcsöt tartó lány (1893), olajfestmény

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901)

- fényképszerű, dekomponált képkivágások jellemzik
- könnyed vonalvezetés, a mozdulatokat megörökítő lendületes rajzok
- a litográfiával készült munkái a későbbi plakátművészetre nagy hatással volt
- fő témái: kávéházak és tánctermekek, mulatók világa, nyilvános házak lakói, éjszakai társasági élet
- hatással volt a századvégi és szimbolista művészetre

Henri de Toulouse-Lautrec: A tánc(1890), olajfestmény

Henri de Toulouse-Lautrec: Jane Avril (1892), könyomat, plakát

Nabis csoport (Próféták)

Maurice Denis (1870-1943)

Pierre Bonnard (1867-1947)

Éduard Vuillard (1868-1940)

Aristide Maillol (1861-1944), szobrász

Rippl-Rónai József (1861-1927)